

'41 opgeheven werd, afgezien van de geïnterneerde buitenlanders, in totaal ca. negentienhonderd gevangenen geteld heeft (nooit meer dan ca. zevenhonderd tegelijk); van hen zijn van medio augustus '41 af ca. vierhonderdvijftig successievelijk overgebracht naar het kamp dat wij straks gaan beschrijven: Amersfoort. Onder die negentienhonderd gevangenen bevonden zich ca. vijf-en-twintig vrouwen (kaderleden van de CPN, voorzover wij weten) – zij werden niet naar Amersfoort gezonden maar via een van de Amsterdamse Huizen van Bewaring naar Ravensbrück. 'Daar is het niet zo prettig als hier', zei de *Lagerkommandant* van Schoorl, Berg, tegen een van die vrouwen.¹

Was Schoorl dan zo 'prettig'? Bepaald niet, maar het regime was niet streng en er is, voorzover bekend, niet één gevangene gestorven. Zeker, de Joden en de communisten (en *a fortiori* de communisten die van Joodse afkomst waren) werden door Berg wel eens getreiterd en mishandeld of kregen van hem (evenwel nooit gedurende lange tijd) uitputtende straffen opgelegd, maar dergelijke voorvallen vormden uitzonderingen. Er werd in Schoorl geen zwaar werk verricht, er was genoeg te eten en men mocht brieven en pakketten ontvangen. 'Vergeloken met al mijn latere ervaringen hebben we in Schoorl', aldus een communist, 'een herenleven gehad. Berg die in Amersfoort uit een heel ander vaatje zou tappen' (hij werd er in maart '42 tweede *Schutzhaftlagerführer* en een jaar later *Kommandant*) 'gedroeg zich hier in het algemeen als een heer. Wel is hij zich hier ook zo nu en dan aan uitspattingen te buiten gegaan'²: symptomen van de in hem sluimerende wreedheid die zich in Amersfoort duidelijk zou manifesteren.

Waarom het kamp in Schoorl als *Polizeiliches Durchgangslager* opgeheven werd, weten wij niet; wij vermoeden dat de 'SD' van oordeel was dat de ligging te excentrisch was en dat zij bovendien, zo dicht bij zee, teveel risico's inhield; wellicht bood de terreingesteldheid ook niet voldoende uitbreidingsmogelijkheden.

Amersfoort

Het *Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort* (wij zullen de aanduiding 'Erweitertes Polizeigefängnis' maar laten rusten) heeft in totaal ruim vijf-en-

¹ Aangehaald in D. Walda: *Terug in de tijd*, p. 99. ² 'Verslag van mededelingen van W. J. Schäffer' (16 april 1948), p. 4 (GC).